

# **SOCIOLOGIA DE L'EMPRESA**

Codi de l'assignatura: 20262

Escola Universitària d'Estudis Empresarials de Sabadell - Universitat Autònoma de Barcelona

Curs: 2003/04

Professors: Ramon Alós / Bernat Albaigés

Despatx 204

## **OBJECTIUS:**

L'assignatura té per objectiu proporcionar aquells coneixements sobre l'anàlisi sociològica de l'empresa que seran necessaris per a l'exercici professional del futur diplomat. En concret, es contempla l'empresa com un espai de relacions socials. Relacions socials complexes en les que hi participen i hi contribueixen una pluralitat d'actors: empresaris, directius, comandaments, treballadors, sindicats, així com també l'estat i altres institucions. Aquestes relacions socials fan de l'empresa una organització i una institució social, en la que tenen presència fets transcendents com són l'organització i la divisió del treball, la gestió de personal, les relacions laborals, la comunicació, les relacions de cooperació i de conflictivitat, etc. En aquest sentit, són finalitat de l'assignatura:

- Mostrar els principals conceptes d'ús per la sociologia en l'anàlisi de l'empresa.
- Analitzar les principals transformacions i tendències actuals respecte als processos de reestructuració de l'empresa com organització, així com el marc que condiciona l'actuació de les empreses.
- Conèixer les tendències empresarials actuals respecte a l'organització del treball i la gestió de recursos humans.
- Estudi de les relacions laborals i dels seus actors.
- Adquirir coneixements sobre les principals fonts d'informació al respecte.

## **AVALUACIÓ:**

L'avaluació de l'assignatura es realitzarà a partir de dues parts: (a) avaluació dels continguts teòrics i (b) avaluació de la pràctica.

Per a l'avaluació de la teoria, existeixen dues possibles modalitats, alternatives:

- (1) Una avaluació continuada, que consisteix en 5 proves parcials que valoraran individualment l'aprenentatge assolit per l'alumne dels continguts de cada un dels temes tractats a classe. En el sistema d'avaluació continuada s'estableixen els següents requisits:

- a. De les 5 proves, una, aquella a la qual l'alumne no s'hagi pogut presentar o hagi obtingut pitjor nota, serà descartada de l'avaluació global.
  - b. Per superar l'avaluació global l'alumne ha d'aprovar un mínim de 3 proves parcials.
  - c. Per obtenir la qualificació d'excel·lent o de matricula, l'alumne s'ha de presentar i superar les 5 proves parcials.
- (2) Una avaluació final, que consisteix en un examen sobre el conjunt del temari en finalitzar el curs.

Tant en l'avaluació continuada com en la final, es requerirà la lectura dels textos que consten com bibliografia obligatòria en el programa del curs. El pes sobre la nota final serà del 70%.

Per a l'avaluació de la pràctica, es realitzarà un treball en grup, com s'explica en l'annex. El seu pes sobre la nota final serà del 30%.

### **PRÀCTIQUES:**

Durant el curs s'haurà de realitzar un treball. Els objectius, característiques, metodologia i calendari del treball pràctic s'exposen en annex. Es tracta d'una pràctica tutoritzada, per la qual cosa serà comentada a classe i en tutories.

#### **Bibliografia pràctiques**

- Chamorro Prieto, S. (2003): *Balance social*. Barcelona: UOC (pp. 7-30) [Fotocòpia].

### **PROGRAMA:**

#### **TEMA I: L'ANÀLISI SOCIOLÒGICA DE L'EMPRESA**

- Estudi de l'empresa des de la sociologia: el significat de les relacions socials.
- Origen, evolució i tradicions en l'estudi sociològic de l'empresa. Tres autors de referència: Marx, Durkheim i Weber.
- L'empresa com organització i institució social.

#### **Bibliografia obligatòria**

- Santos Ortega, A.; Poveda Rosa, M. (2001): *Trabajo, empleo y cambio social*. Valencia: Tirant lo Blanch (pp. 40-49) [Fotocòpia].
- Infestas Gil, A. (2001): *Sociología de la empresa*. Salamanca: Amarú (pp. 45-51, 105-110, 118-124 i 131-135) [Fotocòpia].

### Bibliografia complementària

- Garmendia, J.A.; Parra, F. (1993): *Sociología Industrial y de los Recursos Humanos*. Madrid: Taurus (pp. 86-89 i 95-108).
- López Pintor, R. (1995): *Sociología industrial*. Madrid: Alianza Universidad (cap. 1).
- Lucas Marín, A. (1992, 5 ed.): *Sociología de la empresa*. Madrid: Ibérico Europea de Ediciones.

## TEMA II: LA DIVISIÓ DEL TREBALL: UN PROCÉS HISTÒRIC EN L'ORGANITZACIÓ DE L'EMPRESA I DEL TREBALL

- Revolució industrial i divisió del treball. De la destrucció de l'ofici a l'especialització i la parcel·lació de tasques.
- Paternalisme, organització científica del treball (OCT) i organització burocràtica.
- Producció i consum en massa en el fordisme.
- La construcció dels mercats interns de treball en el sistema de regulació fordista. L'aportació keynesiana amb l'Estat del Benestar.

### Bibliografia obligatòria

- Finkel, L. (1994): *La organización social del trabajo*. Madrid: Pirámide (cap. 1, pp. 13-24; caps. 3.1 a 3.4, pp. 113-137; lectura 5, pp. 161-170).

### Bibliografia complementària

- Babiano, J. (1995): *Emigrantes, cronómetros y huelgas*. Madrid: Siglo XXI (cap. 4).
- Bonazzi, G. (1994): *Història del pensament organitzatiu*. Vic: Eumo (cap. I.1 i II.7).
- Coriat, B. (1983): *El taller y el cronómetro*. Madrid: Siglo XXI.
- Marglin, S. (1977): 'Orígenes y funciones de la parcelización del trabajo. ¿Para qué sirven los patronos?', a A. Gorz, *Crítica de la división del trabajo*. Barcelona: Laia.
- Ritzer, G. (1996): *La McDonalización de la sociedad*. Barcelona: Laia.
- Santos Ortega, A.; Poveda Rosa, M. (2001): *Trabajo, empleo y cambio social*. Valencia: Tirant lo Blanch (cap. II.2 i V.1).
- Taylor, F.(1970): *Management científico*. Barcelona: Oikos Tau.

### TEMA III: REORGANITZACIÓ DE LA PRODUCCIÓ I TENDÈNCIES ACTUALS EN LES ESTRATÈGIES EMPRESARIALS

- Crisi del sistema taylorista-fordista? Les rigideses del model fordista en el context actual.
- Estratègies empresarials davant la incertesa dels mercats i les tecnologies de la informació i comunicació (TIC). Mecanismes d'obtenció de flexibilitat: flexibilitat en l'ús de la mà d'obra i flexibilitat en el sistema productiu.
- Nous mètodes de producció. Especialització flexible i districtes industrials. Descentralització productiva, redescobriments de la petita empresa i estratègies de xarxa. L'anomenat 'model japonès': el *just-in-time* i el toyotisme.

#### Bibliografia obligatòria [\* *Lectura obligatòria, un dels dos textos*].

- Finkel, L. (1994): *La organización social del trabajo*. Madrid: Pirámide (caps. 3.5 a 3.7, pp. 137-153; cap. 6.3.2, pp. 418-423).
- \* Klein, N (2001): *No logo. El poder de las marcas*. Barcelona: Paidós (cap. 9, pp. 237-276) [*Fotocòpia*].
- \* Ritzer, G. (1996): *La macdonalización de la sociedad*. Barcelona: Ariel (cap. 1, pp. 15-33; cap. 8, pp. 182-195) [*Fotocòpia*].

#### Bibliografia complementària

- Amin, A (1994): 'La especialización flexible y las pequeñas empresas en Italia: mitos y realidades', a A. Pollert (comp.), *¿Adiós a la flexibilidad?*. Madrid: Ministerio Trabajo y S.S.
- Castillo, J.J. (1991): 'Reestructuración productiva y organización del trabajo', a F. Miguélez i C. Prieto (dirs.), *Las relaciones laborales en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Coriat, B. (1993): *Pensar al revés: Trabajo y organización en la empresa japonesa*. Madrid: Siglo XXI.
- Harrison, B. (1997): *La empresa que viene*. Barcelona: Paidós (caps. 1, 6 i 9).
- Köhler, H.D. (2000-01): 'La máquina que cambió el mundo cumplió diez años. El debate sobre la producción ligera', a *Sociología del Trabajo*, 41. Madrid: Siglo XXI.
- Martín Artiles, A. (1995): *Flexibilidad y relaciones laborales*. Madrid: CES.
- Santos Ortega, A.; Poveda Rosa, M. (2001): *Trabajo, empleo y cambio social*. Valencia: Tirant lo Blanch (caps. II.4 i V.2).
- Sengenberger, W.; Pyke, F. (1993): 'Distritos industriales y regeneración económica local: cuestiones de investigación y política', a F. Pyke y W. Sengenberger (comps.), *Los distritos industriales y las pequeñas empresas*, vol. III. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S.
- Sennett, R. (2000): *La corrosión del carácter*. Barcelona: Anagrama (cap. 1).

#### TEMA IV: LA GESTIÓ DE LA MÀ D'OBRA. DEL MODEL MECÀNIC AL MODEL ORGÀNIC?

- Reaccions a l'OCT: l'escola de relacions humanes: els grups informals; aportacions dels autors motivacionistes (McGregor i Herzberg)
- Les teories sobre gestió de recursos humans: la implicació de l'individu a l'empresa.
- L'enfocament socio-tècnic: Institut Tavistock i la democràcia industrial.
- La participació dels treballadors a les empreses. Recapitulació de teories. Vies, experiències i límits.
- Empresa i entorn: de sistema tancat a la responsabilitat social de l'empresa.

#### Bibliografia obligatòria

- Finkel, L. (1994): *La organización social del trabajo*. Madrid: Pirámide (cap. 5.3, pp. 336-343; cap. 5.5, pp. 352-360).
- Infiestas Gil, A. (2001): *Sociología de la empresa*. Salamanca: Amarú (pp. 156-164) [Fotocòpia].

#### Bibliografia complementària

- Bonazzi, G. (1994): *Història del pensament organitzatiu*. Vic: Eumo.
- Castillo, J.J. (comp., 1988): *Las nuevas formas de organización del trabajo*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S.
- Cressey, P. (1990): 'Tendencias de la participación de los trabajadores en las nuevas tecnologías', a *Sociología del Trabajo*, n. 9. Madrid: Siglo XXI.
- García Marzá, D. (2003): 'Auditoría ética: un instrumento para el diálogo empresarial', a *Sistema*, 174.
- Martín, A. (1999): 'Organización del trabajo y nuevas formas de gestión laboral', a F. Miguélez y C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Ordóñez, M. (coord., 1996): *Modelos y Experiencias Innovadoras en la Gestión de los Recursos Humanos*. Barcelona: AEDIPE-Gestión 2.000.
- Prieto, C. (1991): 'Las prácticas empresariales de gestión de la fuerza de trabajo', a Miguélez i Prieto (dirs.), *Las relaciones laborales en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Rojot, J.; P. Tergeist (1995): 'Visión de conjunto: tendencias de las relaciones industriales, flexibilidad del mercado de trabajo interior y organización del trabajo', a OCDE, *Nuevas orientaciones en la organización del trabajo. La dinámica de las relaciones industriales*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S.
- Trist, E. (1988): 'La evolución de los sistemas sociotécnicos', a J.J. Castillo (comp.), *Las nuevas formas de organización del trabajo*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S.

## TEMA V: LES RELACIONS LABORALS: CONCEPTES BÀSICS

- Significat de relacions laborals.
- Principals perspectives d'estudi de les relacions laborals: teories del consens i teories del conflicte.
- Els actors socials a les relacions laborals: estat, organitzacions sindicals i organitzacions empresarials.
- La negociació laboral: conflicte, negociació col·lectiva i concertació social.
- Les dimensions de la negociació col·lectiva i els sistemes de relacions laborals. Principals models comparats.
- Tendències actuals en les relacions laborals.

### Bibliografia obligatòria

- Alós Moner, R.; Martín Artiles, A. (2002): *Teoría del conflicto i negociació laboral*. Barcelona: UOC (pp. 24-28 i 37-62) [Fotocòpia].
- Martín Artiles, A. (2003): 'Actores y modelos de relaciones laborales', a J.M. Blanch (coord.), *Teoría de las relaciones laborales. Desafíos*. Barcelona: UOC (pp. 205-211, 215-218, 247-268 i 280-290) [Fotocòpia].

### Bibliografia complementària

- Dunlop, J.T. (1978): *Sistemas de relaciones industriales*. Barcelona: Península.
- Edwards, P.K. (1990): *El conflicto en el trabajo: un análisis materialista de las relaciones laborales en la empresa*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S.
- Hyman, R. (1981): *Relaciones industriales. Una introducción marxista*. Madrid: Blume (pp. 19-42).
- Kochan, T.A.; Katz, H.C.; McKersie, R.B. (1993): *La transformación de las relaciones laborales en los Estados Unidos*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S.
- Martín Artiles, A. (2002): *Teoría clàssica de les relacions laborals*. Barcelona: UOC (pp. 30-39 i 43-51).
- Miguélez, F.; Prieto, C. (1999): 'Introducción: de las relaciones laborales a las relaciones de empleo: una nueva realidad social, un nuevo marco analítico', a F. Miguélez i C. Prieto (dirs.), *Las relaciones empleo en España*. Madrid: Siglo XXI. (pp. XIII-XXVI).
- Poole, M. (1991): *Teorías del sindicalismo: Una sociología de las relaciones industriales*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S. (cap. 2, pp. 43-82).
- Windmuller, J.P. (1989): *Nueva consideración de la negociación colectiva en los países industrializados*. Madrid: Ministerio de Trabajo y S.S. (pp. 15-73).

## TEMA VI: LES RELACIONS LABORALS A ESPANYA I A CATALUNYA: ELS ACTORS SOCIALS

- La representació dual d'interessos dels treballadors a l'empresa: organismes i funcionament. Evolució i configuració actual de les organitzacions sindicals.
- La representació dels interessos empresarials. Evolució i configuració actual de les organitzacions empresarials.
- Els mecanismes i formes d'intervenció de l'Estat a les relacions laborals espanyoles. Característiques i tendències recents.

### Bibliografia obligatòria

- Aguar, M.J.; Casademunt, A.; Molins, J.M. (1999), 'Las organizaciones empresariales en la etapa de la consolidación democrática (1986-1997). Unión Europea, desconcertación y diálogo social', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI (pp. 53-78).
- Baylos, A. (1999): 'La intervención normativa del estado en las relaciones laborales colectivas', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI (pp. 239-258).
- Miguélez, F. (1999): 'Presente y futuro del sindicalismo en España', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI (pp. 191-212).

### Bibliografia complementària

- Lope, A.; Alós, R. (1999): 'La acción sindical en la empresa. Entre el desconcierto y la reacción', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Martín Artiles, A. (2003): 'Actores y modelos de relaciones laborales', a J.M. Blanch (coord.), *Teoría de las relaciones laborales. Desafíos*. Barcelona: UOC (pp. 225-229, 239 i 277-279).
- Pardo Avellaneda, C.; Fernández, J. (1991): 'Las organizaciones empresariales y la configuración del sistema de relaciones industriales', a F. Miguélez i C. Prieto (dirs.), *Las relaciones laborales en España*. Madrid: Siglo XXI.

## TEMA VII: LES RELACIONS LABORALS A ESPANYA I A CATALUNYA: CONCERTACIÓ SOCIAL, NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA I CONFLICTIVITAT

- Les principals etapes de configuració de l'actual marc de relacions laborals.
- La concertació social a Espanya: entre la centralització i la descentralització.
- La negociació col·lectiva: estructura, continguts i tendències. Estratègies dels actors davant la negociació col·lectiva.
- Reptes actuals de les relacions laborals. Principals interpretacions.

### Bibliografia obligatòria

- Miguélez, F.; Rebollo, O. (1999): 'Negociación colectiva en los noventa', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI (pp. 325-346).

### Bibliografia complementària

- Blanco, J.; Otaegui, A. (1990-91): 'Los trabajadores de las PYMES y la acción sindical', a *Sociología del Trabajo*, n. 11. Madrid: Siglo XXI.
- Cachón, L.; Palacio, J.I. (1999): 'Política de empleo desde el ingreso en la UE', a Miguélez y Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Consejo Económico y Social (2002): *Economía, trabajo y sociedad. Memoria 2001*. Madrid: CES (cap. II. 4 pp. 335-434).
- Espina, A. (1999): 'El 'Guadiana' de la concertación neocorporatista en España: de la huelga general de 1988 a los acuerdos de 1997', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Jordana, J. (1994): 'Sindicatos y política en España: la influencia de las condiciones organizativas en las estrategias sindicales', a *Revista Internacional de Sociología*, n. 8-9. Madrid.
- Köhler, H.D. (1999): 'Las relaciones laborales españolas en el marco europeo', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.
- Martín Artiles, A. (2003): 'Actores y modelos de relaciones laborales', a J.M. Blanch (coord.), *Teoría de las relaciones laborales. Desafíos*. Barcelona: UOC (pp. 309 a 313).
- Olías, B. (1999): 'Empleo y relaciones laborales en la Administración Pública', a F. Miguélez i C. Prieto (coords.), *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.